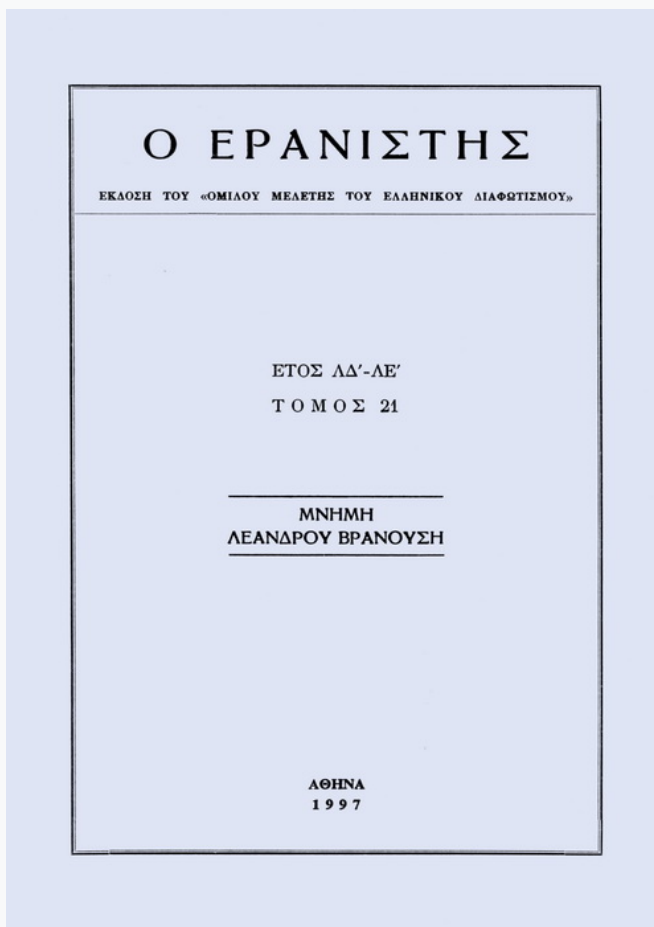


The Gleaner

Vol 21 (1997)

In Memoriam of Leandros Vranousis



Ο πατριακός κώδικας του Πλάτωνα, ο Villoison και ο Κοραΐς

Εμμ. Ν. Φραγκίσκος

doi: [10.12681/er.226](https://doi.org/10.12681/er.226)

To cite this article:

Φραγκίσκος Ε. Ν. (1997). Ο πατριακός κώδικας του Πλάτωνα, ο Villoison και ο Κοραΐς. *The Gleaner*, 21, 391-395. <https://doi.org/10.12681/er.226>

σης γνωστή ή άμεση σχέση του φανατισμού με το ζηλωτισμό. Ο ζήλος καθυπόταν δὲν ἦταν μὲν κακὸς ἢ μεμπτός. Ἄλλ' ἢ ζέσεις αὐτὴ εὐκολὰ ἐξολισθαίνει εἰς τὴν ὑπέρζεσιν, ἂν δὲν προσέχη ὁ Ζηλωτής, ἐπιλέγων συχνὰ εἰς ἑαυτὸν τὸ χρυσοῦν παράγγελμα "Μηδὲν ἄγαν". Χωρὶς τὴν προσοχὴν ταύτην, ὁ ὑπὲρ τῆς θρησκείας ζήλος κινδυνεύει νὰ καταντήσῃ εἰς διωγμὸν νερωϊκὸν κατὰ τῶν ἑτεροδόξων, ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰς ξενηλασίαν, ὁ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας εἰς ἀκολασίαν, καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ δικαίου εἰς ἀπάνθρωπον ἀνεπιείκειαν. Τοιοῦτους ζηλωτὰς μᾶς ἐπαράδωκε πολλοὺς ἡ ἱστορία). Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ξεκιννοῦσαν μὲ ἕδωλο ζήλο, ἀλλὰ στὴ συνέχεια, ἐξαιτίας τῆς τιμῆς καὶ τοῦ πλοῦτου ποὺ ἀπολαμβάναν καθὼς καὶ τῆς αὐξάνουμένης φιλαρχίας καὶ πλεονεξίας τους, ὁ ζήλος τους μεταβαλλόταν εἰς ἀληθινὴν θεομανίαν (fanatisme), τὴν ὁποίαν ἕμως δὲν παύουν νὰ ὀνομάζωσι δολίως Ζήλον». ²⁹

Τὰ παραπάνω στοιχεῖα εἶναι ἐνδεικτικὰ γιὰ τὶς συζητήσεις ποὺ προκλήθηκαν στὸν ἑλληνικὸ χῶρο τότε ἀπὸ τὴν πολυπτυχὴ ἐπαφή του μετὰ τὴ Δύση καὶ εἰδικότερα γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ δημιουργηθεῖ νέα ἑλληνικὴ ὀρολογία μὲ γνώμονα τὶς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν. Μάλιστα δέ, ἡ ἰδιαίτερη σχέση μεταξύ φανατισμοῦ, ζηλωτισμοῦ καὶ θρησκείας ἐπρόκειτο νὰ γενικευτεῖ μετέπειτα καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ πλήρως. "Ὅπως δὲ ὁ Κοραῖς θεωροῦσε τὸν Πάριο ἀκραϊφνὴ φανατικὸ, ἔτσι καὶ ὁ Κ. Τυπάλδος-Ίακωβάτος λίγο ἀργότερα στηλίτευε μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια τὸν Κοσμὰ Φλαμιᾶτο, ἕναν ἐπίσης ἄγαν ζηλωτὴ: «Ἡ θεοβλάβεια καὶ ὁ φανατισμὸς κατεσπάραξαν πάντοτε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ οἱ φανατικοὶ καὶ θεοβλαβεῖς ἐστάθησαν πάντοτε ἄνθρωποι ἐξωλέστατοι». ³⁰ Ἡ ἱστορία μέχρι σήμερα συνεχίζει νὰ ἐπιβεβαιώνει τὴν παραπάνω ἔκποψη.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΜΑΚΡΙΔΗΣ

Ο ΠΑΤΜΙΑΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ Ο VILLOISON ΚΑΙ Ο ΚΟΡΑΗΣ

ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ ΠΑΤΜΙΑΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ τοῦ Πλάτωνα (9ος αἰ. μ.Χ.), ποὺ τὸ 1801 ἀποτέλεσε λεία τοῦ ἄγγλου κληρονομοῦ ἀρχαιοτήτων Ed. D. Clarke, γνωρίζουμε τὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ παλιά. Στὸν κατάλογο χειρογράφων τῆς Μονῆς Πάτμου τοῦ 1581-1582, δημοσιευμένο τὸ 1844¹ (καὶ σὲ λατι-

29. [Α. Κοραῖς], *Συνέκδημος ἱερατικὸς περιέχων τὰς δύο πρὸς Τιμόθεον καὶ τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου μὲ μίαν κοινὴν μετάφρασιν, καὶ ἐξήγησιν διεξοδικήν*, Μελέτη 1835, σ. 396.

30. Γ. Δ. Μεταλληρός, *Δύο Κεφαλλήνες ἀγωνισταὶ ἀντιμέτωποι* [Κ. Φλαμιᾶτος (1786-1852) καὶ Κ. Τυπάλδος (1795-1867)], Λευκωσία 1980, σ. 33.

1. A. Mai, *Nova Patrum Bibliotheca* VI (1844), 538-540. Βλ. Ἄθ. Δ. Κομίνης, «Παλαιοὶ κατάλογοι τῶν κωδίκων τῆς Ι. Μονῆς ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Πάτμου. Ἀναγκαῖαι διασαφῆσεις», Ἀναφορὰ εἰς μνήμην Μητροπολίτου Σάροδου Μαξίμου 1914-1986, τ. III, Γενεύη 1989, σ. 217.

νική μετάφραση δύο και πάνω αιώνες πριν²), ή αναγραφή του κώδικα σημειώνεται με έναν αδόκιμο φιλολογικά τίτλο: *Λόγοι Σωκράτους*.³ Στον κατάλογο πάλι, χειρογράφων και έντυπων, που εκδόθηκε στην Πάτμο ο μητροπολίτης πρώην Κορίνθου Μακάριος Νοταρᾶς σε κάποιο από τα μεσοδιαστήματα της αυτοξορίας του εκεί (1780-1793) και που τὰ λίγα διασωθέντα φύλλα του δημοσιεύτηκαν πρόσφατα, ο κώδικας καταχωρίζεται με την επιγραφή *Σωκράτους διάλογοι*.⁴ Τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τίτλο διάβασε στη ράχη τοῦ σταχυομένου σε ξύλο κώδικα και ὁ Clarke, καθὼς τὴν ἐπόμενη στιγμή θὰ γινόταν μάρτυρας τῆς ἀποκάλυψης τοῦ περιεχομένου του.⁵ Τρίτη μνεία τοῦ χειρογράφου, πρὶν ἀπὸ τὴ σύλλησή του, ὀφείλουμε στὸν γάλλο ἐλληνιστὴ d'Ansse de Villosion, ὁ ὁποῖος πέρασε ἀπὸ τὴ Μονὴ τῆς Πάτμου τὸ 1785 και ἀναδύφησε τὰ χειρογράφα και τὰ ἔντυπα τῆς βιβλιοθήκης τῆς. Ἀνάμεσα στοὺς φιλολογικοὺς κώδικες ποὺ σημείωσε ἦταν αὐτὸς με τὸν Ἀδελφὸ τοῦ Πλάτωνος και ἕνας δευτερός με τὸ κείμενο τῆς ἱστορίας τοῦ Διόδωρου Σικελιώτη.⁶

Τὴν τρίτη αὐτὴ μαρτυρία εἶναι φανερό ὅτι δὲν γνώριζε ὁ Σωκράτης Κουγέας δημοσιεύοντας τὸ μελέτημά του γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ Villosion στὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἀπορούσε (πῶς) ὁ γάλλος περιηγητὴς ἀδὲν εἶδεν ἢ πῶς δὲν ἀνέφερε τίποτε περὶ τοῦ κώδικος τοῦ Πλάτωνος, περὶ τοῦ περιφήμου ἐκείνου παλαιογραφικοῦ και γραμματειακοῦ κειμηλίου, κτήματος τοῦ Πατρέως κληρικοῦ τοῦ 10ου αἰ. Ἀρέθαν⁷ κτλ. Ὑποψιαζόταν ὡστόσο ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴ τοῦ εἶχαν δεῖξει τὸν κώδικα οἱ μοναχοὶ τῆς Πάτμου, ἀλλ' ὅτι ὁ Villosion, μὴ θέλοντας ἢ μὴ μπορῶντας νὰ τοὺς ἐξαγοράσει, ἀποσιώπησε τὸ γεγονός — ὅπως και στὶς περιπτώσεις ἄλλων χειρογράφων

2. Ant. Possevino, *Apparatus sacer ad scriptores Veteris et Novi Testamenti*, Κολωνία 1608, τ. III, σ. 42-54, Appendix, βλ. Ἀθ. Δ. Κομίνης, ὁ.π., σ. 216.

3. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. ΝΣ' ἀναγραφή.

4. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, *Πατριακή Βιβλιοθήκη. Κατάλογος τῶν ἐντύπων (15ος-19ος αἰ.)*, τ. Α', Ἀθήνα 1993, σ. 337. Γιὰ τὴ χρονολόγησή βλ. σ. ζς', σμ. 6.

5. Ed. D. Clarke, *Travels in various countries of Europe, Asia and Africa*, τ. III, Λονδίνο 1814, σ. 349.

6. D'Ansse de Villosion, *Notice des Manuscrits Grecs et Latins qui, ... sont passés dans la Bibliothèque Imperiale...*, [c. 1810], σ. 30.

7. Σωκρ. Κουγέας, «Τὸ ταξίδι τοῦ Villosion εἰς τὴν Ἑλλάδα (1784-1786)», Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη τοῦ Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 1960, σ. 198. Ἡ παραπλάνηση τοῦ συγγραφέα ὀφειλόταν στὴν πηγή του, δηλ. στὸ βιβλίο τοῦ Ch. Joret, *D'Ansse de Villosion et l'Hellénisme en France pendant le dernier tiers du XVIIIe siècle*, Παρίσι 1910, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὶς ἀνακρινώσεις τοῦ Villosion γιὰ τὶς ἔρευνές του στὶς ἐλληνικὲς βιβλιοθηκῆς χρησιμοποίησε μόνο τὸ Ὑπόμνημά του στὴν Ἀκαδημία τῶν Ἐπιγραφῶν τοῦ 1787 και τὰ Προλεγόμενα τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἰλιάδας, Βενετία 1788, βλ. Joret, ὁ.π., σ. 280, 281.

τῶν μονῶν τοῦ Ἄθω— ἀδιὰ νὰ μὴ ἐλεγχθῆ ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους ἐντολοδότας αὐτοῦ ἐπὶ ἀποτυχία τῆς ἀποστολῆς του).⁸

Ἡ ἐξήγηση τοῦ Κουγέα γιὰ τοὺς λόγους τῆς ἐφεκτικότητας τοῦ Villoison παρέπεμπε βέβαια στὴν ἀνάλογη ἐκτίμηση τοῦ Ἄδ. Κοραῆ, διατυπωμένη μὲ αἰχμηρὸ τρόπο ἀπὸ τὸ 1807—τὴν ἀναγωγή αὐτὴ δὲν παραλείπει νὰ τὴν κάνει ὁ συγγραφέας—, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀποτυχία τοῦ Villoison νὰ ἀποκτήσει ἐλληνικὰ χειρόγραφα ὀφειλόταν, σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς Ἄγγλους, στὴν ἔλλειψη τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν μέσων.⁹ Πέρα ἀπὸ τὶς ἀνακρίβειες ὡς πρὸς τὰ πραγματικὰ περιστατικά, στὴν περίπτωση τουλάχιστο τῆς Πάτμου οἱ διαπιστώσεις τοῦ Villoison, τόσο ἀπὸ τὶς προσωπικὲς του ἐπαφὲς μὲ τοὺς μοναχοὺς, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μονῆς καὶ τὰ εὐρήματα τῆς ἔρευνάς του σ' αὐτή,¹⁰ μᾶς ἀφήνουν νὰ σκεφθοῦμε ἀφενὸς ὅτι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τῶν πατριακῶν κωδίκων δὲν ἀνῆκαν στὰ ἄμεσα ἐνδιαφέροντά του, ὥστε νὰ ἐπιζητήσῃ μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀπόκτησή τους, καὶ ἀφετέρου ὅτι οἱ συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὸ γῶρο τῆς βιβλιοθήκης—καὶ ποὺ τόσο τὸν εἶχαν ἐντυπωσιάσει— δὲν τοῦ ἔδωσαν τὸ δικαίωμα νὰ προτείνει ὅποιαδήποτε συναλλαγὴ. Ἀκόμη καὶ στὰ 1801, ὅποτε, κατὰ τὴ ζοφερὴ περιγραφή τοῦ Clarke, τὸ σκηνικὸ τῆς βιβλιοθήκης εἶχε δραματικὰ ἀλλάξει, ἔτσι ποὺ νὰ δικαιολογεῖ τὴν ἐπιχείρηση φυγᾶδευσης τῶν χειρογράφων,¹¹ ἢ ἀντίδραση στὸν ἐνδοτισμὸ τῶν ὑπευθύνων, καὶ στὴ δημόσια καταδίκη τους ὀδήγησε καὶ στὴ λήψη μέτρων γιὰ καλύτερη διασφάλιση τῶν θησαυρῶν ποὺ κατεῖχαν στὴ Μονή.¹² Ὁ Κοραῆς βέβαια, ὅταν ἀναδημοσίευε στὰ Προλεγόμενα τοῦ Ἰσοκράτη (1807) τὶς εἰδήσεις τῶν ξένων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν γιὰ τὰ χειρόγραφα ποὺ εἶχε μεταφέρει στὴ Δύση ὁ Clarke (ἀνάμεσα τὸς πρῶτος πρῶτος ὁ κώδικας τοῦ Πλάτωνα), καταγγέλλοντας τὴν ἐθνικὰ προσβλητικὴ πράξη τῶν μοναχῶν,¹³ δὲν γνώριζε τὶς ἄμεσες ἐνέργειες τοῦ

8. Ὁ.π., σ. 199.

9. Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀλέξ. Βασιλείου τῆς 22.6.1807, Ἄδ. Κοραῆς, Ἀλληλογραφία, ἔκδ. ΟΜΕΔ, τ. Β', σ. 394.

10. *Notice des Manuscrits Grecs et Latins*, ὁ.π., σ. 30-31. Πβ. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, ὁ.π., σ. κγ'-κδ', μδ'.

11. *Travels in various countries*, ὁ.π., σ. 344. Πβ. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, ὁ.π., σ. με'.

12. Ἀναφέρομαι στὸν πατριαρχικὸ ἀφορισμὸ κατὰ τῶν συνεργῶν τῆς φυγᾶδευσης, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴ λαϊκὴ παράδοση διαβάστηκε σὲ δημόσια συνάθροιση τῶν κατοίκων τῆς Πάτμου, ὅπου ἀποκαλύφθηκε ὁ ἐνοχος (ὁ Ἠγούμενος τῆς Μονῆς Παρθένιος Νεγροπόντες), καθὼς καὶ στὴν ἐπιγραφή τὴν ὁποία ἐντολίχισαν στὴν εἴσοδο τῆς βιβλιοθήκης, ἐνδεικτικὴ τοῦ νέου κλίματος ποὺ ἐπικράτησε στὴ διαχείριση τοῦ χειρογράφου πλοῦτου τῆς, βλ. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, ὁ.π., σ. με', καὶ ἔς' (ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία).

13. Ἰσοκράτους Λόγοι καὶ Ἐπιστολαί, τ. Α', σ. λε'-λθ', πβ. Συλλογὴ τῶν ... Προλεγόμενων, Παρίσι 1833, σ. 251-255 καὶ ἀντίστοιχα τὴ φωτομηχανικὴ ἀνατύπωση τῆς Συλλογῆς ἀπὸ τὸ Μ.Ι.Ε.Τ.: Ἄδ. Κοραῆ, Προλεγόμενα στοὺς ἀρχαίους

1802 όσες προήλθαν εξαιτίας του σάλου που προκλήθηκε και άφοροΰσαν την πρόνοια για τή βιβλιοθήκη τής Μονής του άγ. Ίωάννου. Τis πληροφορήθηκε μετά την κυκλοφορία του περιηγητικού του Clarke (1814), όπου και μνημονεύονται.¹⁴ Άλλ' ενώ θα περίμενε κανείς να ένθουσιαστεί και να προβάλλει ανάλογα με τή σημασία του τού γεγονός, προτίμησε να τó άποσιωπήσει. Έτσι, τó 1817, στα Προλεγόμενα του Β τής Ίλιάδας άρκεστήκε άπλως να έλαφρύνει τις εϋθύνες των μοναχών, που άποκαλυπτόταν ότι είχαν πέσει θύματα άπάτης.¹⁵ Μήπως άραγε δέν ήθελε να άποδυναμώσει, έστω και μετά τόσων χρόνων άδιαφορία εκ μέρους των άποδεκτών της, την πρόταση που ύποστήριζε στα 1807 για συνάθροιση όλων των χειρογράφων των έλληνικών μοναστηριών σ' ένα φορέα, τó «Έλληνικών Μουσειών», με την οργανωτική εϋθύνη του Οικουμενικού Πατριαρχείου;¹⁶ Ή μήπως άποκρύπτοντας τά ευχάριστα νέα για τήν φροντίδα και τήν έπαγρύπνηση με τήν όποία περιέβαλλαν πλέον στην Πάτμο τά (προγονικά κτήματα), φανέρωνε ότι δέν έτρεφε έμπιστοσύνη στους μοναχούς και στις όποιες άποδείξεις μετανοίας τους; Ίσως ακριβώς γι' αυτό συμβούλευε στο ίδιο κείμενο τόν Ήγούμενο τής Μονής να πουλήσει τά υπόλοιπα χειρόγραφα της σε έλληνικά τουλάχιστο χέρια, στους Χίους (ήταν ή έποχή τής ακμής τής σχολής τής Χίου και τής βιβλιοθήκης της), και όχι σε ξένους.

Με δεύτερη συμβουλή του άπευθυνόταν στον Clarke: αν ήθελε να συγχωρήσουν οι όμογενείς του τήν άτοπη έξομολόγησή του για τά μέσα που μεταχειρίστηκε προκειμένου να άποσπάσει τά χειρόγραφα, και οι Έλληνες τήν εις βάρος τους άδικία, θα έπρεπε να εκδώσει τά κείμενα και τó αντίτιμο από τήν πώληση των εκδόσεων να τó στείλει στο σχολείο τής Πάτμου.¹⁷ Φυσικά αυτή ή φορτισμένη συναισθηματικά ύπόδειξη θα ήταν δύσκολο να βρεϊ παραλήπτες. Τó βέβαιο είναι ότι όγδόντα χρόνια άργότερα, στα 1898, όταν τó πατριακό χειρόγραφο των Διαλόγων του Πλά-

¹⁴ Έλληνες συγγραφείς, τ. Α', 1984. Να σημειωθεί ότι εκτός από τόν *Moniteur* τής 25 Φεβρουαρίου 1803 και τó *Magasin Encyclopédique*, τ. V, του ίδιου χρόνου, από τά όποια ό Κοραής άντλεί τó υλικό του, ό κατάλογος με τά χειρόγραφα δημοσιεύτηκε επίσης και στη *Décade Philosophique* 10 floreal an X, 1803, σ. 446-447, βλ. Georges Talias, *La Médaille et la Rouille. L'image de la Grèce moderne dans la presse littéraire parisienne (1794-1815)*, Παρίσι: 1997, σ. 231.

¹⁴ *Travels in various countries*, ό.π., σ. 347. Πβ. Έμμ. Ν. Φραγκιάκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντής, ό.π., σ. μζ'-μζ'.

¹⁵ *Όμήρου Ίλιάδος ραφωδία Β*, Παρίσι 1817, σ. ιγ'. Πβ. Άδ. Κοραή *Προλεγόμενα...* τ. Β', Μ.Ι.Ε.Τ., 1988, σ. 467.

¹⁶ *Ίσοκράτους Λόγοι*, ό.π., σ. λθ' κ.έ. Πβ. Άδ. Κοραή *Προλεγόμενα...*, τ. Α', Μ.Ι.Ε.Τ., σ. 256 κ.έ. Για τήν πρόταση του Κοραή βλ. και Άγγελική Κόκκου, *Ή μέριμνα για τις άρχαιότητες στην Έλλάδα και τά πρώτα Μουσεία*, Άθήνα 1977, σ. 27-31.

¹⁷ *Όμήρου Ίλιάδος ραφωδία Β*, σ. ιδ'. Πβ. Άδ. Κοραή, *Προλεγόμενα...*, τ. Β', Μ.Ι.Ε.Τ., σ. 468.

των, πλέον ως Codex Oxoniensis Clarkianus 39, εἶδε τὸ φῶς σὲ λαμπρὴ πανομοιότυπη ἐκδοσὴ,¹⁸ οἱ ἐκδότες τοῦ παραμέλησαν νὰ προμηθεύσουν, χάριν ἀνταπόδοσης, στὴ βιβλιοθήκῃ τῆς Μονῆς τὸ ἀντίτυπο ποῦ δικαιοῦνταν, καὶ νὰ ἀντικαταστήσουν ἔτσι τὸ κλεμμένο πρωτότυπο μὲ τὸ πανομοιότυπό του. Ἡ ἀπουσία τοῦ Ἰωάννη Σακκελίωρος, τοῦ συντάκτη τῆς *Πατριακῆς Βιβλιοθήκης*, τοῦ καταλόγου τῶν χειρογράφων τῆς (εἶχε πεθάνει μερικὰ χρόνια πρὶν), ἀνθρώπου ποῦ χωρὶς ἄλλο θὰ ὑποκινούσε ἐνεργὰ τὸ ζήτημα,¹⁹ στάθηκε καταλυτικὴ γιὰ τὸ ὅτι δὲν ἀναπληρώθηκε τότε ἡ παράλειψις αὐτῆ. Ὡστόσο οὔτε στὸν 20ῦ αἰῶνα ὁ κώδικας στὴ φωτογραφικὴ του μορφῇ ἀποκτήθηκε ἀπὸ τὴ Μονή, παρότι ὁ Σωκράτης Κουγέας, ὡς παλαιὸς ἐπισκέπτης τῆς βιβλιοθήκης καὶ φίλος τῆς Μονῆς, εἶχε ἀπὸ τὸ 1911 πληροφόρησι τὸ Ἡγεμονοσυμβούλιο γιὰ τὴν ἐκδοσὴ συνιστώντας τὴν ἀγορὰ τῆς (σ' αὐτὸ βρῆκε συνεπίκουρο καὶ τὸν πάτριό λόγο Σταῦρο Τηλιακό, μεταφραστὴ τοῦ Ch. Diehl, ποῦ στὸ ἴδιο ἐπιστολόχαρτο σὲ ἰδιόχειρο κείμενό του ὑποστήριζε θερμὰ τὴν πρότασι γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῆς φωτοτυπικῆς ἐκδοσης, «διὰ παρηγορίαν» ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τοῦ ἀναντικατάστατου κειμηλίου) καὶ ὑποβάλλοντας μάλιστα τὴν ιδέα νὰ τὴ ζητήσουν δωρεὰν ἀπὸ τὴ διεύθυνσι τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ὁξφόρδης. «Καὶ τὸ πρωτόγραφον θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ζητήσῃ [ἢ Βιβλιοθήκῃ τῆς Μονῆς], ἂν ἦσαν διαφορετικὰ τὰ διεθνή νόμιμα», συμπλήρωνε ὁ ἑλληνας φιλόλογος.²⁰ Στὸ Νεοελληνικὸ Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς δὲν σώζεται πάντως κανένα τεκμήριό ἀλληλογραφίας ἀναφορικὰ μὲ τὴν ὑπόθεσι. Μπορεῖ, λοιπόν, τὸ desideratum νὰ παρέμεινε ὡς σήμερα ἀνεκπλήρωτο, ἢ φιλολογικὴ ὁμῶς ἐπιστήμη στὸ μεταξὺ ἀξιοποίησε τὸ πολὺτιμο χειρόγραφο ποιικιλότερα, παλαιογραφικὰ, κριτικὰ καὶ ἐκδοτικὰ, σὲ διάφορες δημοσιεύσεις. Ἄν καὶ ὕψιμα πλέον, δὲν ἔλειψαν σὲ ὀρισμένες ἀπὸ αὐτὲς νέες μειοτικὲς ἀναφορὲς στὴν ἀβελτηρία τῶν θεματοφυλάκων τοῦ ἀπέναντι στὸ χειρόγραφο²¹ (ἀντὶ ἐκφράσεων εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς μοναχοὺς τῆς Πάτμου διὰ τὴν ἐπὶ αἰῶνας ἀλώβητον αὐτοῦ διατήρησιν).²² Ὁ ὑπερασπιστικὸς λόγος ἀνῆκε στὸν Σωκράτη Κουγέα, ποῦ εἶχε ἐντοπίσει στὸν κώδικα σημαντικὰ εὐρήματα γιὰ τὴν τεκμηρίωσι τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐργασιῶν.

ΕΜΜ. Ν. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

18. Στὴ σειρὰ *Codices graeci et latini photographice depicti, duce Güilermo Nicolao Du Rieu*, τ. 3ος, Λέοντεν 1898, μὲ πρόλογο τοῦ Thomas Guil. Allen.

19. Ἡ ἀπώλεια τοῦ κώδικα τὸν εἶχε ἀπασχολήσει ἀπὸ τὸ 1885, κυρίως σὲ μιὰ προσπέθεια νὰ ἀποσείσει τίς κατηγορίες ἐναντίον τῶν μοναχῶν τῆς Πάτμου, βλ. *Πατριακὴ Βιβλιοθήκη*, Ἀθήνα 1890, σ. ι'-ια'. Πβ. Ἀθ. Δ. Κομίνης, ὁ.π., σ. 213-214.

20. Νεοελληνικὸ Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, Φ. 106, ἐπιστολὴ τῆς 24 Φεβρουαρίου 1911.

21. Βλ. π.χ. M. Schanz, *Novae commentationes Platonicae*, Würzburg 1871, σ. 107, καὶ E. Maass, «Observationes palaeographicae», στὰ *Mélanges Graux*, Παρίσι 1884, σ. 764. Πβ. Σωκρ. Κουγέας, «Ὁ Καισαρείας Ἀρέθας καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ», Ἀθήνα 1913, σ. 99.

22. Ὁ.π., σ. 99.